

ŽUPANIJSKO NATJECANJE IZ FILOZOFIJE 2025.

RJEŠENJA TESTA

1. Vodeći se Hegelovim tekstom iz *Fenomenologije duha*, nadopuni sljedeće rečenice tako da na prazna mjesta upišeš jednu od ponuđenih riječi. (4 boda)

Samosvijest postoji samo kao jedna _____ [priznata / ukinuta / negativna]
samosvijest. Kretanje _____ [priznavanja / ukidanja / negativnosti]
samosvijesti traži _____ [priznavanje / ukidanje / podržavanje]
drugobivstva čime se u konačnici samosvijest izjednačuje sa _____
[samom sobom / svijesti drugoga / smrću].

Odgovor (svaka točno izabrana riječ donosi po jedan bod):

Samosvijest postoji samo kao jedna priznata samosvijest. Kretanje priznavanja samosvijesti traži ukidanje drugobivstva čime se u konačnici samosvijest izjednačuje sa samom sobom.

[Hegel, *Fenomenologija duha*, str. 112–113]

2. Koliko oblika svijesti navodi Hegel i kako ih pojašnjava? (3 boda)

Hegel u svojoj *Fenomenologiji duha* navodi dva suprotna oblika svijesti. (1 bod) Jedan je oblik samostalna svijest za koju je suština (bit) biće za sebe. Ovu samostalnu svijest Hegel naziva gospodarem (1 bod). Drugi je oblik samostalna svijest za koju je suština (bit) život ili biće za neku drugu svijest. Ovu nesamostalnu svijest Hegel naziva robom. (1 bod)

(str. 116)

3. Prema argumentaciji Davida Humea, odredi bi li stroj kojemu je jedina funkcija da savršeno imitira djelatnosti ljudskog razuma mogao samostalno pokrenuti neku radnju? (1 bod)

1 bod = Stroj kojemu bi jedina funkcija bila imitiranje razuma ne bi mogao samostalno pokretati radnje jer Hume tvrdi da su strasti one koje pokreću radnje, a ne razum. Ovaj stroj nema mogućnost djelovanja strasti pa tako niti mogućnost iniciranja djelovanja.

4. U kojem slučaju se prema Humeu naše strasti povlače pred razumom bez ikakva suprotstavljanja? Potkrijepi odgovor primjerom. (2 boda)

Kada opazimo neistinitost neke pretpostavke. (1 bod)

Primjer: Hume navodi da možemo željeti neko voće kao da je izvrsnog okusa, ali ako nas netko uvjeri da griješimo, naša želja prestaje. Jednako tako možemo htjeti nešto napraviti vjerujući da će nas to dovesti do nekih posljedica, ali ako je naša želja da nešto napravimo potaknuta posljedicama koje slijede iz te radnje, čim otkrijemo neistinitost te pretpostavke, postajemo ravnodušni prema tim radnjama. (1 bod)

Napomena ispravljačima: Učenik ne mora navesti ovaj primjer, važno da je isti smisao.

[Hume, str. 356]

5. Kako Daniel C. Dennett odgovara na pitanje o tome ima li pas pojam mačke? Objasni njegov odgovor. (2 boda)

1 bod = Dennett odgovara da pas i ima i nema pojam mačke. Pas ima pojam mačke u smislu da između raznih bića može izdvojiti mačke, jednako kao što to čine i ljudi.

1 bod = S druge strane, pas nema pojam mačke jer on ne može razmotriti taj pojam. Pas ne može izolirati pojam mačke iz mreže drugih pojmova i njime baratati (ne može pojmove pretočiti u jezik kao što to čine ljudi).

[Daniel C. Dennett, *Naši umovi i drugi umovi*, str. 137–138]

6. Prema Danielu C. Dennettu, koja je razlika između »inteligentnog, ali nemislećeg ponašanja« koje iskazuju ljudi i takvog ponašanja koje iskazuju životinje? Navedi po jedan primjer »inteligentnog, ali nemislećeg ponašanja« kod ljudi i kod životinja. (3 bod)

Odgovor:

1 bod = Razlika je u tome da ljudi o takvim ponašanjima mogu reflektirati, dok životinje to koliko znamo ne mogu. Ljudi, za razliku od životinja, mogu skrenuti svoju pozornost na takve radnje.

1 bod = Primjer »inteligentnog, ali nemislećeg ponašanja« kod ljudi je vezanje cipela ili pranje zubi (ili neka slična aktivnost, npr. zaključavanje vrata).

1 bod = Primjer »inteligentnog, ali nemislećeg ponašanja« kod životinja je sposobnost ptica da grade gnijezda.

[Daniel C. Dennett, *Naši umovi i drugi umovi*, str. 134.]

7. Bismo li prema S. Russellu trebali ugraditi mehanizam za samoočuvanjem stroju? Obrazloži odgovor! (2 boda)

Ne. (1 bod)

Ugrađivanje bilo kakve preferencije za samoočuvanjem stvara dodatnu motivaciju stroju, a koja nije u potpunosti usklađena s ljudskom dobrobiti. Naime, moglo bi se dogoditi da stroj da prednost svojoj spram ljudske dobrobiti. (1 bod)

8. Navedi razlike prema Stuartu Russellu između strojeva koji znaju što im je stvarni cilj djelovanja i onih koji ne znaju? (5 bod)

1 bod = Stroj koji pretpostavlja da savršeno zna svoj cilj ustrajno djeluje ka ostvarenju toga cilja.

1 bod = Takav stroj ne ostavlja mogućnosti za izmjene plana ili ukazivanje na pogrešku.

1 bod = On se odvaja od ljudi i njihove kontrole jer mu oni nisu potrebni kao izvor informacija i uputa.

1 bod = Stroj koji ne zna bit će skroman i poslušan prema ljudima.

1 bod = Dopustit će da ga ljudi ugase. I dalje ostaje povezan s ljudima koji su mu potencijalni izvor informacija.

9. Što je prema Harariju važnije u gospodarstvu i vojsci u 21. stoljeću: inteligencija ili svijest? Obrazloži. Za svako područje (gospodarstvo, vojska) navedi jedan primjer iz teksta. (3 boda)

1 bod = Inteligencija, svijest je opcionalna. Svijest nam može ometati učinkovitost.

1 bod = Mogući odgovori; dovoljno je da učenik navede jedan od dva ponuđena odgovora. Vojska: američka vojska koristi transkranijalne kacige u nadi da će poboljšati usredotočenost i unaprijediti izvedbu vojnika na vježbama te na vojnom polju. Ili vojnici često griješe i nenamjerno ubijaju civile, a računala s programiranim algoritmima se puno lakše pridržavaju najnovijih pravila međunarodnoga kaznenog suda.

1 bod = Mogući odgovori; dovoljno je da učenik navede jedan od ponuđenih odgovora. Gospodarstvo; Autonomno vozilo će putnike brže, sigurnije i jeftinije prevesti od točke A do točke B od vozača taksija. Primjeri s turističkim agentima, farmaceutima, odvjetnicima, nastavnicima, liječnicima opće prakse.

10. Prema Harariju, odredi koje od navedenih tvrdnja su točne, a koje netočne. (3 boda)

- a. Jednostavnim stimuliranjem odgovarajućih točaka u čovjekovu mozgu moguće je stvoriti ili poništiti čak i vrlo složene osjećaje ljubavi, ljutnje, straha i depresije. **T N** (1 bod)
- b. Nesvjesni algoritmi nikada neće nadmašiti ljudsku svijest u prepoznavanju uzoraka. **T N** (1 bod)
- c. Roboštakor misli da djeluje slobodno. **T N** (1 bod)

Točni odgovori: a = T, b = N, c = T

11. Tko je autor ovih misli? (2 boda)

- a) Mentalni sadržaji ne postaju svjesni tako što uđu u neku posebnu komoru u mozgu, ili tako što budu preneseni u neki privilegirani i tajanstveni medij, nego tako što pobijede druge mentalne sadržaje u natjecanju za prevlast u kontroli ponašanja.

- b) “Tihe strasti” ne uzrokuju metež u duši kao ostale strasti te se stoga često zamjenjuju za djelatnost razuma. _____

Odgovori: a) Daniel C. Dennett (1 bod); b) David Hume (1 bod)

Teme eseja:

“Podsjetimo se samo koji je zadatak pred nama: stvoriti strojeve s visokim stupnjem inteligencije kako bi nam mogli pomoći s teškim problemima, a u isto vrijeme osigurati da se ti strojevi nikad neće ponašati na način koji bi nas mogao ozbiljno unesrećiti.” Stuart Russell “Kao čovjek – UI – drukčiji pristup”, str. 179.

„Ništa nije običnije u filozofiji, pa čak i u običnom životu, nego govoriti o borbi strasti i razuma, davati prvenstvo razumu i tvrditi da su ljudi utoliko vrli koliko se pokoravaju njegovim zapovijedima.“ [D. Hume, str. 353]

„U prošlosti je bilo mnogo toga što su samo ljudi mogli raditi. Ali danas nas roboti i računala dostižu i uskoro bi mogli u većini zadataka čak nadmašiti ljude. Istina da računala rade drukčije od ljudi i malo je vjerojatno da će u skoroj budućnosti postati slična ljudima. Ponajprije, ne čini se da će računala steći svijest i početi doživljavati emocije i osjete.“ [Harari, str. 323]